

Şehrazuri, Muhammed b. Mahmud

181707

01 Aralık 2021

شهرزوری، شمس الدین

چندان توجه نداشت، اما در پی تحولی روحی به مکتب وی تمایل یافت (→ شهرزوری، ۱۳۹۶، ج ۲، ص ۱۲۱) تا آنچه که بعدها احیاگر حکمت اشراق و مرقج آن دانسته شد. در اینکه شهرزوری تا چه وقت زنده بوده است، تاریخهای مختلف و متعارضی ذکر کردند (→ ابویحان بیرونی، مقدمه زاخاو^۱، ص ۱۱؛ آوارت^۲، ج ۹، ص ۴۵۹؛ میشین فاتک، مقدمه بدوى، ص ۱۱). درین میان، یگانه شاهدی که تاکنون یافته شده است و بر زنده بودن شهرزوری تا تاریخ ۶۸۷ دلالت دارد، نسخه‌ای از الشجرة الالهیة اوست (→ شهرزوری، ۱۳۸۳-۱۳۸۵ ش، ج ۳، ص ۶۹۹، پانویس ۲).

شهرزوری همانند سهوروردی، گاهی با اصطلاحات رایج حکمت مشاء سخن گفته (برای نمونه → ۱۳۷۲ ش، ص ۴۸۱-۴۸۴) و بر آن بوده است که برای فهم حکمت اشراق باید حکمت مشهور و علم متداول را آموخت. با این حال، او انس به حکمت مشائی را از علل ناتوانی در فهم اسرار حکمت اشراق^{*} دانسته است (→ ۱۳۷۲ ش، ص ۷)، اما انقاد عمله شهرزوری به فلسفه مشائی، نبود ذوق و کشف در آن و غفلت حکمای بخشی از تجربید و سلوک است (→ ۱۳۸۵-۱۳۸۳ ش، ج ۳، ص ۶؛ ۱۳۹۶، ج ۲، ص ۱۴۶).

به نظر شهرزوری مسائلی که شهرزوری در آنها عنصر حدس را مطرح می‌کند عبارت‌اند از: مُثُل افلاطونی، إعدادی بودن علم به مقدمات در حصول علم به نتیجه، تناسخ نقوص غیرکامل (→ ۱۳۸۵-۱۳۸۳ ش، ج ۲، ص ۴۲۸؛ ۱۳۸۳ ش، ج ۳، ص ۴۴۱؛ ۱۳۸۵-۱۳۸۳ ش، ج ۲، ص ۵۷۰، ۵۷۱-۵۷۷؛ تناسخ[#]؛ حدس / حدسیات^{*}؛ مُثُل^{*}).

یکی از مؤلفه‌های درخور تأمل در اندیشه شهرزوری، انکار اتحاد عاقل و معقول^{*} و معرفی انسان به مثبت حقیقتی ثابت است؛ بدین بیان که صور علمی و حقایق ادراکی، در تحول ذات فاعلی شناساً تقشی ندارند و نفس انسانی قبل از ادراک، همراه و بعد از آن جوهر واحد و ثابت خواهد بود؛ همچنین او اتحاد نفس با عقل فعال را نیز نقد می‌کند و بر آن است که تنها معنای پذیرفتی اتحاد، فناً نفس در هنگام خلع بدن و اتصال به انوار مجرد است (→ ۱۳۸۳ ش، ج ۳، ص ۴۷۳-۴۷۴).

شهرزوری از فیلسوفان تأثیرگذار در فلسفه اسلامی

ابن دیشی، ج ۳، ص ۳۳۲-۳۳۱؛ ابن عدیم، ج ۸، ص ۳۷۲۰؛
ابن خلکان، ج ۷، ص ۸۶-۸۵؛ ابن فوطی، ج ۳، ص ۲۲-۲۳،
۳۹۹-۳۹۸).

منابع: ابن اثیر؛ ابن حیر عَسْلَانِي، الدرر الكامنة في أعيان المائة الثامنة، بيروت ۱۹۹۳/۱۴۱۴؛ ابن خلکان؛ ابن دیشی، ذیل تاریخ مدینة السلام، چاپ بشار عَزَاد معروف، بيروت ۱۹۰۶/۱۴۲۷؛ ابن عدیم، بغية الطلب في تاریخ حلب، چاپ سهیل زکار، بيروت ۱۹۸۸/۱۴۰۸؛ ابن عساکر؛ ابن قُوطی، مجمع الآداب في معجم الاتقاب، چاپ محمد الكاظم، تهران ۱۴۱۶؛ ابن فهد، لحظ الالحاظ بذيل طبقات الحفاظ، در محدثین على حسینی، ذیل تذكرة الحفاظ للذهبی، [بیروت] دارالحياء التراث العربي، [بی تاب]؛ ابن مستوفی اربیل، تاریخ اربیل، المسیمی نبایة البلد الخاصل بن وردہ من الامائل، چاپ سامی صقار، [بغداد] ۱۹۸۰؛ ابن مظورو، ابن نقطه، تکملة الاكمال، چاپ عبدالقيوم عبد رب النبی، مکه ۱۴۱۸-۱۴۰۸؛ عبدالرحمن بن اسماعیل ابوشامه، کتاب الروضتين في اخبار الدولتين التوریة والصلاحیة، چاپ ابراهیم شمس الدین، بيروت ۲۰۰۲/۱۴۲۲؛ عبدالرحیم بن حسن انسوی، طبقات الشافعیة، چاپ کمال یوسف حوت، بيروت ۱۹۸۷/۱۴۰۷؛ محمدبن احمد ذهبی، تاریخ الاسلام و وفات المشاهیر والاعلام، چاپ عمر عبدالسلام تدمیری، بيروت، حوادث و وفات ۵۳۱-۵۴۰، ۵۷۱-۵۷۰، ۵۸۰-۵۸۱، ۵۸۱-۵۸۰، ۵۹۰-۵۹۱، ۱۹۹۸/۱۴۱۸، ۵۶۰-۵۶۱، ۱۴۱۷، ۵۶۲۱-۵۶۳۰، ۱۴۱۹، ۵۶۶۰، ۵۶۷۱، ۱۹۹۹/۱۴۲۰، عبدالوهاب بن علی شبکی، طبقات الشافعیة الکبری، چاپ محمود محمد طاحی و عبدالفتاح محمد حلو، [قاهره] ۱۹۶۴-۱۹۷۶]؛ سمعانی؛ صدقی؛ علی رضا ترباط و احمد طروان قرباط، معجم التاریخ التراث الاسلامی فی مکتبات العالم: المخطوطات و المطبوعات، قیصریه، ترکیه [۲۰۰۱/۱۴۲۲]؛ یحیی بن شرف نووی، طبقات الفقهاء الشافعیة، چاپ علی عمر، قاهره ۱۴۳۰.

/ فریده سعیدی /

شهرزوری، شمس الدین محمود، فیلسوف اشراقی سده هفتم. از تاریخ تولد، زندگانی، استادان و شاگردان شهرزوری، اطلاع چندانی در دست نیست. در محبوب القلوب، از منابع تاریخ حکما نوشته قطب الدین لاھیجی در قرن یازدهم، از او در زمرة حکما نامی برده نشده، اما مکرراً از او با عنوان الفاضل شهرزوری و گاهی با وصف مورخ اقوالی نقل شده است (→ قطب الدین لاھیجی، مقالة ۲، ص ۹۷، ۱۷۳، ۳۴۶، ۳۹۳). درباره شهرزوری همین قدر می‌دانیم که در شهرزور^{*} (اکنون از توابع سلیمانیه عراق)، به دنیا آمد شهرزوری، ۱۳۹۶، ج ۱، مقدمه خورشید احمد، ص ۵؛ شهرزوری، ۱۳۹۶، پانویس ۱). او در آغاز، به آرای شیخ اشراق